Nekoliko je tranzicijskih zemalja uvelo jednu poreznu stopu na dohodak (flat tax). Rusija, Slovačka, Estonija, Srbija i Crna Gora. Neke zemlje o jednoj poreznoj stopi na dohodak tek razmišljaju. U Hrvatskoj se je početkom lipnja o jednoj poreznoj stopi na dohodak raspravljalo sa inozemnim ekspertima – što će reći da u Hrvatskoj nema poreznih stručnjaka.

Institut za javne financije smatra da nije bitna rasprava o broju poreznih stopa već je bitan jedinstveni porezni sustav. S tom tezom nije se teško u načelu složiti, iako nije jasno što zapravo jedinstveni porezni sustav znači.

MMF poručuje da mu je potpuno svejedno za kakav će se porezni sustav Hrvatska odlučiti ukoliko je on: jednostavan, pravedan i s manjim poreznim opterećenjem.

Što je to Flat tax?

Flat tax predstavlja porez na dohodak koji ima samo jednu poreznu stopu bez obzira na veličinu dohotka, pri čemu je moguće odrediti dio dohotka koji se ne oporezuje. Onovna značjka ovog poreznog oblika je u eliminaciji izuzeća i oslobođenja čime ovaj porezni oblik postaje jednostavan i vrlo razumljiv poreznim obveznicima.

Eventualno uvođenje flat tax-a u Hrvatskoj morao bi odrediti neoporezivi dio dohotka najmanje u iznosu radničke košarice za četveročlanu obitelj. Iznos neoporezivog dohotka bi, prema tome, trebao iznositi ne manje od tisuću eura što bi postojeći porez na dohodak s fiskalnog aspekta učinio marginalnim porezom.

Glede jednostavnosti flat tax zadovoljava kriterij jednostavnosti. On može zadovoljiti i kriterij manjeg poreznog opterećenja, iako se postavlja pitanje kako to učiniti kad Hrvatska ima kronični proračunski deficit koji bi bio i veći da nije rasprodaje obiteljskog srebra.

Da podsjetim: današnja Vlada je izbore dobila, između ostalog, obećanjem kako će smanjiti stopu PDV-a još u 2005. godini. Ta se je odluka prolongirala za početak iduće 2006. godine, a MMF traži/predlaže ukidanje nulte stope PDV-a.

Flat tax je glede poreznih načela neprihvatljiv jer ne zadovoljava kriterij porezne snage kao i kriterij korisnosti. Jedna porezna stopa u ekonomskom pogledu eliminira marginalnu teoriju putem koje tržišni fundamentalisti dokazuju blagodati globalizma na temeljima neoliberalizma.

Čudan je kapital kad ga interpretiraju pojedini – bilo ekonomski ili porezni – stručnjaci. Jednom marginalna teorija jasno i precizno definira odnose kakve valja na relaciji rad – kapital podržavati; drugi put se marginalna teorija izostavlja iz razmatranja.

Dilema je prividna. Jasno je da nema nikakve nedorećenosti. Kapital odnos određuje svekoliko odnose u globalnom svijetu. Oni koji su prihvatili globalizam kao kriterij putem fiksnog tečaja i stabilnih cijena svoje deficite mogu pokrivati tek povećanjem privredne aktivnosti koja dolazi «iz vana». Stvara se začarani krug: fiksiranje tečaja smanjuje konkukrentnu sposobnost nacionalne ekonomije, deficiti se rješavaju zaduživanjem u inozemstvu, privredna aktivnost se dodatno

usporava i povećava nezaposlenost (što duže to gore po nacionalnu ekonomiju), deficiti platne bilance se povećavaju kao i zaduživanje u inozemstvu (u mjeri u kojoj to odrede vjerovnici), deficiti u proračunu postaju kronični što otvara put «rezanju socijalnih prava», dugove valja vratiti a nacionalne štednje nema i «spasonosno» rješenje dolazi od strane inozemnih investitora koji traže povoljnije uvjete.

Jedan od povoljnijih uvjeta je i flat tax. To je činjenica s kojom se mora suočiti Hrvatska kao što su to učinile i neke druge zemlje. Drugim riječima, gubimo ekonomski suverenitet. Neki smatrtaju da smo ga već izgubili.

Postoji i alternativan model oporezivanja dohotka putem jedne porezne stope. Kako Hrvatska ima potrošni porezni sustav to je moguće povećanjem stope PDV-a od samo nekoliko postotaka ukinuti sve ostale poreze osim trošarina. Iz razmatranja ne bi trebalo ispustiti ni model oporezivanja potrošnje kao što je to svojevremeno predlagao Nicholas Kaldor.

Ipak prije uvođenja flat tax-a bilo bi dobro: 1) ocjeniti postojeći porezni sustav, 2) u kojem pravcu valja mjenjati postojeći porezni sustav i 3) sačiniti cost-benefit analizu novog poreznog sustava. Kriteriji o kojima valja voditi računa pri konstrukciji novog poreznog sustava su: socijalni, ekonomski i fiskalni. Redosljed nije slučajan, jer danas imamo slijedeći poredak: fiskalni, fisklani i fiskalni. Pri tome regionalni, personalni i intergeneracijski razlozi nisu nebitni.

Ipak novom poreznom sustavu prethodi koncepcija i strategija razvoja Hrvatske. Iz koncepcije i strategije razvoja deriviraju se operativne i taktičke poliltike. Sve to mora poštivati novi porezni sustav. Inverzija naprosto ne vrijedi.

Vjerojatno će cijela priča završiti na prijedlogu MMF-a da se ukine nulta stopa PDV-a i da se povećaju trošarine.

Naime, prije smanjenja porezne presije valja smanjiti rashodnu stranu proračuna. Kao što nas iskustvo uči svaka reforma poreznog sustava u Hrvatskoj je značila veće porezno opterećenje. Dovoljno se je prisjetiti 1998. godine kada su se porezni prihodi dramatično povećali što se nije iskoristilo da se srede državne financije već su se povećali rashodi. Hrvatska kao visokozadužena zemlja da bi umirila svoje vjerovnike svoj će porezni sustav tako koncipirati da može uredno servisirati svoje obveze. One sada godišnje iznose gotovo milijardu američkih dolara. Ovaj iznos nije konačan i on će se u slijedećih nekoliko godina povećavati.

Zagreb, lipanj 2005.